

TO BE OR NOT TO BE

[Συμβουλαιὶ πρὸς μέλλοντα αὐτοκτόνον]

Φίλιππε μοι

ΗΛΑΔΗ ἰδοὺ ἀκριβῶς τί συμβαίνει. Ἐχει ἀληθῶς ὁ βίος πολλὰς θλίψεις καὶ συμφορὰς ὑπερτέρας τῶν ἀνθρωπίνων δυνάμεων. Ξεύρεις τί εἶνε, παραδείγματος χάριν, ἐκεῖ ὅπου βαδίζεις εἰς τὴν ὁδὸν Σταδίου νὰ σοῦ πατήσῃ τὸν κάλων σου ἕνας ἀπρόσεκτος διαβάτης! ἢ νὰ σὲ περιχύσῃ μὲ τὸ νερὸν τῆς λεκάνης καμμία νοικοκυρὰ ἀπὸ τὸ παράθυρον, καὶ νὰ σοῦ καταστρέψῃ τὴν φορεσίαν, τὴν ὁποίαν διὰ παντοίων ὄρκων καὶ ὑποσχέσεων ἔχεις ἀποσπάσει πρὸ ὀλίγων ὥρων ἀπὸ τοὺς γαμψοὺς ὄνυχας τοῦ ράπτου; ἢ νὰ σοῦ σπάσῃ ἑξαφνα κανὲν κομβίον τοῦ ὑποκαμίσου τὴν ὥραν καθ' ἣν ἐτοιμάζεσαι βιαστικὰ νὰ ἐξέλθῃς διὰ κατεπείγουσαν ὑπόθεσιν καὶ νὰ μὴν ἔχῃς πρόχειρον βελόνην; ἢ νὰ τελειώσῃ τὸ πετρέλαιον τῆς λάμπας σου καθ' ἣν στιγμὴν ὁ μὲν μπακάλης τῆς γειτονίας κλείει τὸ ἔργαστήριόν του, ἡ δὲ γόνιμος φαντασία σου ἀνοίγει τὸ ἰδικόν της διὰ νὰ παραδώσῃ εἰς τὸν χάρτην τὸν θησαυρὸν τῶν σκηνῶν καὶ τῶν ἐπεισοδίων, ἐφ' ὧν στηρίζεις τὸν θρίαμβον τοῦ κωμειδουλλίου σου — διότι δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι καὶ σύ, ὡς φιλότιμος μαθητὴς τῆς τετάρτης τάξεως τοῦ Γυμνασίου, γράφεις τὸ ἐπιβεβλημένον ἐκ τῆς ἐθνικῆς προόδου εἰς πάντα Ἑλληνα πολίτην κωμειδύλλιον.

Δὲν σοῦ λέγω· εἶνε φοβερὰ δεινὰ αὐτά· ὁ ἄνθρωπος ἀγανακτεῖ, ἐξανίσταται καὶ ἐν τῇ παραφορᾷ του θραύει ἰδιοχεί-

πως καὶ ρίπτει εἰς τὴν ἀνυπαρξίαν τὸ ἐλεεινὸν αὐτὸ σαρκίον τὸ προωρισμένον εἰς τοὺς ἀπηνεῖς διωγμούς τῆς Εἰμαρμένης. Διὰ τοῦτο θεωρῶ καὶ ἐγὼ ἄξιον ἀνασκολοπισμοῦ τὸν θηριώδη ἐκεῖνον καθηγητὴν σου τῆς Γαλλικῆς, ὅστις, ὡς μοὶ γράφεις, ἀπειλεῖ νὰ σὲ ἀπορρίψῃ ὁ ἀχρεῖος, διότι παρεμόρφωσες εἰς τὸ θέμα σου ἓνα εὐτελέστατον ἐκεῖ *préterit défini* καὶ καὶ σὲ περιάγει δι' αὐτὸ τὸ ἐλαφρὸν παράπτωμα εἰς τὴν φρικώδη θέσιν τοῦ Ἀμλέτου, νὰ συλλογιζέσαι καὶ σὺ ἂν ἀξίζη πραγματικῶς τὸν κόπον νὰ ζῇ κανεὶς εἰς κόσμον, εἰς τὸν ὁποῖον ὑπάρχουν τὰ κουνούπια, τὰ κραμβολάχανα καὶ αἱ βαθμολογίαι τῶν καθηγητῶν.

Δὲν σοῦ λέγω· ἔχεις σχεδὸν δίκαιον. Ἀλλὰ πάλιν, ἔρχονται μερικαὶ ἄλλαι σκέψεις ἀντίθετοι, αἱ ὁποῖαι ἀναχαιτίζουν τὴν πρώτην ὁρμήν. Αὐτὸ τὸ σαρκίον, τὸ ὁποῖον συντρίβομεν μὲ τὰς χεῖράς μας ὡς παιδίον τὸ πρωτοχρονιάτικόν του ἄθυρμα, εἶνε ἀποκλειστικὴ τάχα ἰδιοκτησία μας; Αὐτὴ ἡ ζωὴ, τὴν ὁποίαν ρίπτομεν εἰς τὴν ἀνυπαρξίαν, ὅπως ρίπτεται ἀποτυχὸν γύμνασμα πρωτοπείρου εἰς τὸ καλάθιον τῶν ἀχρήστων τῶν δημοσιογραφικῶν γραφείων, μᾶς ἀνήκει; Καμμίαν τάχα ὑποχρέωσιν δὲν ἔχομεν πρὸς τὴν μυστηριώδη γενεσιουργὸν δύναμιν, τὴν ἐφορῶσαν ἐπὶ τῶν ὄντων καὶ δωρῆσασαν ἡμῖν τὸ ζῆν; Καὶ ἂν παραβλέσωμεν τὸν νόμον τὸν ἠθικόν, τὸν συνδέοντα ἡμᾶς μετὰ τοῦ κόσμου τοῦ κειμένου πέραν τοῦ τάφου, δὲν ὑπέχομεν ἄρά γε ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ εὐθύνας καὶ καθήκοντα καὶ ἀλληλεγγύην καὶ πρὸς τὴν οἰκογένειαν μεθ' ἧς ὁ δεσμὸς τοῦ αἵματος μᾶς ἐπιβάλλει νὰ ταυτίσωμεν τὴν τύχην μας καὶ πρὸς τὴν κοινωνίαν τῆς ὁποίας εἴμεθα μέλη καὶ πρὸς τὴν πολιτείαν, τῆς ὁποίας ἀποδεχόμεθα τὴν ἐποπτείαν, ὥστε αὐτοβούλως νὰ προβῶμεν εἰς τὴν κατάλυσιν τοῦ βίου μας;

Οἱ ἀρχαῖοι τοῦλάχιστον εἶχον ὡς πρὸς τοῦτο ἰδέας σαφεστέρας καὶ ὀρθοτέρας· καὶ ἂν ὁ Δημοσθένης ἢ ὁ Θεμιστοκλῆς, ὁ Κάτων ἢ ὁ Βροῦτος ἡῦτοκτόνουν διὰ ν' ἀποφύγῃσι τὴν τυραννίαν ἢ τὸ ὄνειδος, ἕτεροι εὐρισκόμενοι εἰς θέσιν δυσχερῇ καὶ φέροντες τὸν βίον ὡς φορτίον ἐπαχθές, ἀλλὰ μὴ πιεζόμενοι ἐκ τῆς ἀμέσου ἀνάγκης, προέβαινον εἰς τὸ ἔσχατον αὐτὸ διάδημα μετὰ μείζονος περισκέψεως καὶ εὐλα-

θείας, ἀπηλλαγμένοι τῆς ρωμαντικῆς ἐξάψεως καὶ νευροπαθείας τῶν νεωτέρων χρόνων. Ὅσακις δὲ συμπέσῃ ν' ἀναγνώσω εἰς τὰς ἐφημερίδας ὅτι τὸ δεῖνα μειράκιον ἠτοκτόνησε διότι τὸ ἐπέπληξεν ὁ πατήρ του, ἢ ὅτι ὁ δεῖνα νέος ἐτίναξε τὰ μυαλά του « διὰ λόγους φιλοτιμίας », ἐνθυμοῦμαι περιστατικὸν ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Βίωνος Κασσίου, τὸ ὁποῖον ἔτυχε ἄλλοτε ν' ἀναγνώσω. Ἴδου ἡ περικοπὴ ὡς ἔχει ἐν Βιβλίῳ ΞΘ' § 9, βραχυτάτῃ δυστυχῶς, διότι ἐλήφθη οὐχὶ ἐκ τοῦ κειμένου, μὴ διασωζομένου κατὰ τὸ μέρος ἐκεῖνο, ἀλλ' ἐκ τῆς ἐπιτομῆς τοῦ Ξιφιλίνου: « Ἐν μὲν τῷ ἔτει ἐκείνῳ ταῦτά τε ἐγένετο καὶ ὁ Εὐφράτης ὁ φιλόσοφος ἀπέθανεν ἐθελοντής, ἐπιτρέψαντος αὐτῷ καὶ τοῦ Ἀδριανοῦ κώνειον καὶ διὰ τὸ γῆρας καὶ διὰ τὴν νόσον πιεῖν. »

Τὸ περίεργον τοῦτο χωρίον ἐκέντησε τὴν περιέργειάν μου καὶ ἠθέλησα νὰ μάθω ὁποῖός τις ἦτο ὁ φιλόσοφος αὐτός, ὅστις ἐζήτει τὴν ἄδειαν τοῦ αὐτοκράτορος διὰ νὰ τερματίσῃ τὸν βίον του, εὖρον δὲ ὁδηγούμενος ἐκ τῶν παραπομπῶν τινὰς περὶ αὐτοῦ πληροφορίας. Πλίνιος ὁ νεώτερος ἐν τῇ Ι' ἐπιστολῇ τοῦ Α' βιβλίου του πρὸς τὸν Ἀτρίον Κλήμεντα, πλέκει αὐτῷ ἀληθῆς ἐγκώμιον τὸ ὁποῖον δὲν παραθέτω ὡς λίαν μακρόν. Ὁ Πλίνιος, ὡς λέγει, ἐγνώρισε τὸν Εὐφράτην εἰς Συρίαν κατὰ τὴν νεότητά του καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν πρώτων αὐτόθι ἐκστρατειῶν του. Ἐκ τούτου καὶ ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ εἰκάζω ὅτι ἀνῆκεν εἰς τὴν μιγάδα ἐθνικότητα, δημιουργηθεῖσαν κατὰ τὰ μέρη ἐκεῖνα τῆς Ἀσίας διὰ τοῦ μακεδονικοῦ πολιτισμοῦ. Ἐπειτα μετέβη εἰς Ρώμην, ὅπου ἔδρυσεν σχολὴν φιλοσοφίας, διδάσκων καὶ ἀναπτύσσων τὰ δόγματα τοῦ θεοῦ Πλάτωνος μετὰ θαυμαστῆς εὐγλωττίας, ταχτικῶς δὲ ἀκροατῆς του ὑπῆρξεν ὁ Πλίνιος. Χρηστότατος τὰ ἦθη, ἀνεπίληπτος τὸν βίον, πρᾶος καὶ εὐπροσέγορος, πατήρ τριῶν τέκνων ἐν αὐστηρᾷ ἀρετῇ παρ' αὐτοῦ ἀνατρεφόμενων, ἔχαιρε τὴν κοινὴν ἀγάπην καὶ ὑπόληψιν. Καὶ τὸ ἐξωτερικόν του ἦτο ἐν ἀρμονίᾳ πρὸς τὸν ἠθικόν του χαρακτῆρα ἦτο πάντοτε κοσμίως, ἀλλ' ἄνευ ἐπιδείξεως ἐνδεδυμένος, εἶχεν ἀνάστημα ὑψηλόν, μορφήν ἐρασμίαν, κόμην μακρὰν καὶ γενειάδα ἐπίσης μακρὰν κατάλευκον. « Πολεμεῖ τὴν κακίαν καὶ οὐχὶ τοὺς κακοὺς· καθοδηγεῖ δὲ τοὺς ἀπο-

πλανωμένους, χωρίς νὰ τοὺς ὀνειδίζῃ. Καὶ τηλικαύτῃ εἶνε ἡ τῶν λόγων του γοητεία, ὥστε καὶ ἄφου πεισθῇ τις, ἐπιθυμεῖ νὰ πεισθῇ ἀκόμη.» Ταῦτα λέγει περὶ τῆς διδασκαλίας του ὁ Πλίνιος, ὅστις παραπονεῖται ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ διότι τὸ ὑπούργημά του δὲν ἐπιτρέπει αὐτῷ ν' ἀκροᾶται συγχρότερον αὐτῆς, προτρέπει δὲ τὸν φίλον του νὰ συχνάζῃ ὅπως μορφωθῇ καὶ τελειοποιηθῇ εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Εὐφράτου.

Τοιοῦτος ἦτο ὁ χρηστὸς ἀνὴρ, ὅστις συνεπῆς ἐπὶ τέλους πρὸς τὰς ἀρχάς του, παρέσχε ὑστατον δεῖγμα τῆς πρὸς τὴν Πολιτείαν εὐλαβείας του, ζητήσας καὶ τυχὼν παρὰ τοῦ ἡγεμόνος του τὴν ἄδειαν ὅπως πῇ τὸ κώνειον διὰ ν' ἀπαλλαγῇ τῶν δεινῶν τοῦ γήρατος καὶ τῆς νόσου. Τὸ περίεργον δὲ εἶνε τοῦτο, ὅτι ὁ Ἀδριανὸς ὁ παρασχὼν τοιαύτην ἄδειαν, ὁ προσαγορεύσας τὸν θάνατον, ὀλίγον πρὶν ἢ ἐκπνεύσῃ, διὰ τῶν περιφρήμων στίχων

animula, vagula, blandula,

δὲν ἡδυνήθη νὰ παράσχῃ εἰς τὸν ἑαυτὸν του τὸ εὐεργέτημα αὐτό, ὅπερ παρεῖχεν εἰς τοὺς ἄλλους, καὶ ὁ Δίων διηγεῖται ἀλλαχοῦ τῆς ἱστορίας του τὰ ἐξῆς περιεργότατα. . . . Ὁ Σιλουανὸς καὶ ὁ Φουσκὸς ὑπὸ Ἀδριανοῦ ἀνηρέθησαν, ὅπερ μαθὼν Σιρβίλλιος λιβανωτὸν καὶ πῦρ ἤτησε καὶ θυμιάσας ἔφη· ὅτι μὲν οὐδὲν ἀδικῶ ὑμεῖς, ὦ θεοί, ἴστε· ἀποθνήσκω δὲ ὡς τὰ μέγιστα ἀδικήσας· περὶ δὲ Ἀδριανοῦ τοῦτο μόνον εὐχομαι, ἵνα ἐπιθυμήσας ἀποθανεῖν μὴ δυνηθῇ· ὅπερ εἰς ἔργον ἐξέβη· τὰς νόσους γὰρ καὶ ἀνάγκας μὴ φέρων Ἀδριανὸς ἑαυτὸν ἀποσφάζει ἡθέλησεν, ὥστε ἀναβοήσαντα εἰπεῖν· ὦ Ζεῦ! πόσον κακὸν ἐστὶν ἐπιθυμοῦντά τινα ἀποθανεῖν μὴ τυγχάνειν. »

Σημειωτέον ὅτι τὸ παράδειγμα τοῦ Εὐφράτου δὲν εἶνε μοναδικὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ. Γνωστὸν εἶνε ὅτι πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος ὑπῆρχον κατὰ τὴν ἀρχαιότητα νόμοι ἀπαγορεύοντες τὴν αὐτοκτονίαν καὶ ἐπιτρέποντες μόνον αὐτὴν εἰς ἐκείνους ὅσοι ἤθελον ἀποδείξει ἐνώπιον τῶν ἀρχόντων ὅτι εἶχον εὐλογον αἰτίαν νὰ προβῶσιν εἰς τὸ διάβημα τοῦτο. Εἰς τοὺς παραβάτας ἀπηγορεύετο ἡ ταφή, ἐδημεύοντο δὲ καὶ τὰ ὑπάρ-

χυντά των, κατὰ τὸ λέγειν τοῦ Κοϊντιλιανοῦ. Ἐν Μασσαλία μάλιστα, καθὰ ἀναφέρει ὁ Βαλέριος Μάξιμος, ἐφυλάσσετο μεταξὺ τῶν δημοσίων πραγμάτων καὶ τὸ κώνειον, τὸ παρεχόμενον ὑπὸ τῆς Πολιτείας εἰς τοὺς θέλοντας ν' αὐτοκτονήσωσιν ἀφοῦ ἤθελον ἀποδείξει ὅτι εἶχον σοβαρὸν πρὸς τοῦτο λόγον.

Αὕτη εἶνε ἡ γνώμη μου καὶ ἡ συμβουλή μου ὡς πρὸς τὸ πρακτέον παρὰ σοῦ. Ἐχει βεβαίως συμφορὰς ὁ βίος καὶ μικρὰς καὶ μεγάλας· ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει νὰ ὑφίσταται αὐτὰς μετὰ καρτερίας καὶ μεγαλοψυχίας, πρὶν ἢ προβῇ δὲ εἰς τὰ ἔσχατα, δέον ν' ἀναλογίζεται τὰς ὑποχρεώσεις αὐτοῦ καὶ τὰ καθήκοντα πρὸς τοὺς ὁμοίους του, ὅπως διδάσκουν τὰ ἱστορικὰ παραδείγματα, τὰ ὅποια σοὶ προανέφερα. Ἐὰν παραβλέπων αὐτὰ θελήσης νὰ φανῇ σκληρὸς πρὸς τὸν ἑαυτὸν σου καὶ πρὸς τὸ μέλλον σου, ἅπánθρωπος πρὸς τοὺς γονεῖς καὶ πρὸς τοὺς οἰκείους σου, ἄστοργος καὶ ἀδιάφορος πρὸς τὴν κοινωνίαν, ἀπειθὴς πρὸς τὰς ἠθικὰς ὑποχρεώσεις τὰς ὁποίας ἔχεις πρὸς τὴν πατρίδα σου, τότε ἐπίτρεψέ μου νὰ σοὶ εἰπῶ ὅτι δὲν εἶσαι Εὐφράτης, ἀλλά... Τίγρις.

Ἑρρωσο.

Ἀθῆναι, Αὐγούστος τοῦ 1894.

ΧΑΡΑΛΑΜΠΗΣ ΑΝΝΙΝΟΣ

Ἡ χήρα μὲ τὰ μαῦρα.

Ἡ κυρία Ρ*** ἔμεινε χήρα καὶ μελανειμονεῖ. Μία φίλη της ἡ ὁποία τὴν βλέπει ἔξαφνα τὴν ἐρωτᾷ :

— Μπᾶ ! Χριστὸς καὶ Παναγία ! γιατί μὲ τὰ μαῦρα ;

Καὶ ἡ χήρα ἐντρομος :

— Τί ; μήπως δὲ μοῦ πᾶνε ;